

Granen till vänster är 6–7 meter hög, hybridaspnen har på samma tid nått 18 meter och en volym på över 250 kubikmeter. Foto: Mats Hannerz

I detta nummer

- Halva planteringskostnaden för ädellöv?
- Östeuropéer försvenskas
- KORTNYTT
- PLANTskolan – svamp

Snabba cash eller vänta på pengarna? Trädslagsförsök ger vägledning

- Hybridaspnen blir självfallet mitt förstahandsval i det här försöket, säger Martin Larsson, som är produktionsledare på Svenska Skogsplantors anläggning vid Lugnet i nordvästra Stockholms län.

För sjuutton år sedan var plantskolans experimentfält Rölunda en kal åker. Idag ser de förbipasserande på länsväg 263 hur dungar med träd har sprungit upp och nått imponerande höjder, medan andra fläckar mest liknar buskridåer. Det handlar om ett av fältförsöken i serien ”Produktionsförsök med nya trädslag” som planterades under första halvan av 1990-talet.

PLANTaktuellt besökte försöket tillsammans med Martin Larsson för att se vad som har hänt sedan redaktören själv svettades med att få ner plantorna i den leriga jorden våren 1992.

Martin Larsson bland hybridasparna i Rölunda. Nu är det hög tid att gallra. Stamma är raka och nästan kvistfria. En dröm för skogshuggaren. Foto: Mats Hannerz

I försöket testas olika introducerade trädslag sida vid sida med svenska granar och björkar.

Landstäckande försök

– Den här försöksserien är oerhört värdefull. Tidigare saknades det systematiskt anlagda trädslagsförsök som täckte hela landet, säger Björn Elfving, som är professor i skogsproduktion vid SLU i Umeå, och tidigare ansvarig för försöken. De nio försöksytorna är spridda från norra Skåne i söder till

Västerbotten i norr. De testade trädslag varierar över landet, men det finns alltid gemensamma sorter som gör att försöken kan knytas ihop.

– Det finns alltid en risk att ett trädslag felaktigt döms ut om man har valt en dålig proveniens, säger Björn Elfving. De här försöken har därför "buffrats" genom att vi har använt en mix av tre olika ursprung för varje art.

Ökande intresse för tillväxt

Intresset för introducerade trädslag har gått i vågor över tiden. Ibland har det inte alls varit rumsrent.

Idag är snabbväxande trädslag ett av huvudspåren för att kunna lyfta skogens tillväxt till en högre nivå. Och hög tillväxt är inne just nu. LRFs kampanj "Kraftsamling Skog" lyfter fram contortatall, hybridlärk och hybridasp.

I det nya, stora forskningsprogrammet "Framtidens Skog" undersöks trädslagets roll för att möta ett förändrat klimat. I regeringens utredning om intensivskogsbruk och i Sveaskogs tillväxtparker är nya trädslag en av huvudingredienserna.

Trädslag som är främmande i den svenska floran ställer stora krav på testning i fält under lång tid. Det gäller att se om de klarar klimat och skadegörare, och om de långsiktigt ger den tillväxtökning som kan balansera eventuella risker.

Miljö

– När vi anlägger ett långsiktigt fältförsök kan vi aldrig vara säkra på vilka frågor de ska ge svar på i framtiden, säger Björn Elfving. Idag finns ett fokus på klimat som inte var lika uttalat när försöken anlades.

Försöksserien ska inte bara ge svar på hur träden växer. Minst lika viktigt är deras roll för miljön.

– Vi ser framför oss studier av samspelet mellan trädslag, skadegö-

rare, mark och andra organismer, säger Björn Elfving. Vi ska redan nu in i ett av försöken i Västerbotten och se hur lavtäcket påverkas av trädslagen. Alla försök är ju hägnade, så här har vi en yta som inte är utsatt för renbete.

Mätning påbörjad

En första produktionsmätning av försöken har påbörjats, berättar Urban Nilsson, som är professor i skogsproduktion vid SLU i Alnarp.

– Nästa år har vi resultatet av mätningarna, och den här försöksserien ska ge oss bättre svar på tillväxtpotentialen och riskerna med nya trädslag, säger han.

Analysen blir ett komplement till den utredning som Urban Nilsson och hans kollegor gjort på uppdrag av regeringen. Den kallas MINT (Möjligheter till intensivodling av skog) och dyker djupare i sådana åtgärder som idag har restriktioner – nya trädslag, klonskogsbruk och ungskogsgödsling i gran.

250 kubikmeter på 17 år

Åter till försöket på Rölunda. Det är tydligt att hybridaspern trivs ypperligt på denna plats, som är en ganska besvärlig lerjord där ogräs och sork ställde till problem i början. Dessutom drabbades plantorna av både torka och frost. Sitka- och Douglasgran klarade sig inte alls så bra som de kan göra i sydvästra Sverige.

Gran, svartgran, sibirisk lärk och hybridlärk har haft en god överlevnad. Balsampoppeln har vuxit bra, men ligger ändå långt efter hybridaspern.

Jag kan inte låta bli att gå in och göra en "fuskmätning" i hybridaspytorna. Med hjälp av ett måttband mäter jag stammarnas omkrets och får diametern till 14 cm. Jag uppskattar höjden till 17–18 meter. Volymbereäkningen med Kunskap Direkt indikerar att träden i genomsnitt håller drygt 0,1 kubikmeter, vilket skulle betyda över 250 kubik-

meter per hektar. De flesta stammar verkar ju ha överlevt.

Vad skulle jag själv ha valt om jag varit skogsägare? Hybridaspern ger ju snabba cash och går att avverka under min egen aktiva period. Samtidigt är lärken och granarna på god väg att få fart, och kan ge pengar på sikt. Dessutom är lärken ett så vackert trädslag. Det får nog bli en lagom mix av allihop. Då finns också en buffert för ett förändrat klimat. / Mats Hannerz

Svartgranen, till vänster, överlever bra men har inte en chans i kampen mot hybridaspern till höger. Foto: Mats Hannerz

Sitkagranarna har haft det svårt i ogräset på åkern, men nu efter 17 år börjar toppskotten skjuta i höjden. Foto: Mats Hannerz

Douglasgranen drabbades av frostsador redan i plantskolan, och skadorna fortsatte i fält. Foto: Mats Hannerz

Om försöksserien

Serien "Produktionsförsök med nya trädslag" anlades 1991–1995 av Skogforsk med medel från Stiftelsen Skogsbrukets Forskningsfond ("gödslingsfonden").

Efter anläggning och en femårsmätning lämnades försöken över till SLU för långsiktig förvaltning.

Försöken är anlagda på tre lokaler i södra Sverige (Bullstofta och två i Asa), tre i mel-

lersta Sverige (Lugnet och två i Garpenberg) och tre i norra Sverige (Spöland, Manjaur och Svartberget). I varje landsdel finns ett försök på åkermark och två på skogsmark.

Ett 10-tal trädslag testas på varje lokal. Vilka de är varierar, men det finns flera gemensamma arter som kan knyta ihop försöken.

Försöken ska mätas och vid behov gallras under 2009–2010.

Hybridlärken växer länge på hösten och är därför känslig för froster under sensommarren. I Lugnet står de därför skyddade under skuggväv, berättar Magnus Larsson.

Foto: Mats Hannerz

Stort sug efter lärk

Intresset ökar för lärk – plantskolan har svårt att hänga med.

Lugnets plantskola odlar i år en miljon plantor hybridlärk och ungefär en halv miljon sibirisk lärk. Plantorna används framför allt av Sveaskog, men även privata skogsägare köper lärk.

– Vi har efterfrågan på 2,5 miljoner lärkplantor nästa år, men vi har inte

kapacitet för hela den mängden, säger Martin Larsson.

Hans Thyr, som är marknadsansvarig på Svenska Skogsplantor, bekräftar det stora intresset för hybridlärk.

– På några års sikt har efterfrågan dubblats, säger han. I norra Sverige är det också efterfrågan på sibirisk lärk. Kunderna är inte bara moderbolaget

Sveaskog, utan också många privata skogsägare.

Det är också ett stort intresse för hybridasp, även om det inte ger lika stort utslag i försäljning som hybridlärken. Svenska Skogsplantor köper in huvuddelen av hybridaspplantorna från utlandet.

– Vi håller dock på att bygga upp en större egen produktion av både hybridasp och poppel, avslöjar Hans Thyr.

Douglasgran och sitkagran framhålls ofta som bra alternativ för bättre marker i sydvästra Sverige. Ännu ser dock inte Hans Thyr något större köptryck, det handlar om några hundra tusen plantor av vardera arten. Plantorna köps in från framförallt Tyskland.

– Intresset för nya snabbväxande träslag är definitivt på väg uppåt, säger Hans Thyr. Vi får se vad beställningarna inför nästa vår kommer att innehålla. / Mats Hannerz

Kortnytt

Snabb plantering – i USA

I genomsnitt gick det 11 månader från avverkning till föryngring hos små skogsägare i Mississippi, USA. I stort sett alla hade genomfört sin föryngring inom 2 år. Intresse för skogen som virkesproducent och god tillgång på rådgivare gynnade en kortare väntetid. Låga virkespriser och höga återväxtkostnader bidrog däremot till längre väntetider.

Källa: Canadian Journal of Forest Research nr 8, 2008. Xing Sun med flera.

Frossa i filmer om skogsskötsel

Gå på Skogsbio med Kunskap Direkt. Du kan nu välja mellan ett 30-tal webbfilmer med instruktioner i allt från hantering av motorsåg till hur man visar hänsyn till skogens kulturarv. För skogsvårdaren finns filmer om röjning, skogsträdsförädling och plantering.

Filmerna hittas på www.kunskapdirekt.se/skogsbio

Handdator hjälp i skogsvården

En fältanpassad handdator med GPS kan vara ett effektivt verktyg för skogsägaren eller skogsvårdsentreprenören. Men det gäller att välja en som passar för behoven. Skogforsk har jämfört åtta olika modeller. Handdatorn kan bland annat hjälpa skogsvårdsentreprenören att hitta till objekten och ge stöd för att orientera sig i terrängen. Det går också att skapa digitala kartor, lägga ut provtytor, beräkna arealer, avgränsa natur- och kulturmiljöobjekt och justera gränser.

Testresultaten finns i Skogforsk Resultat nr 4, 2009.

Den digitala faktasamlingen om skogsskötsel nästan klar

Skogsstyrelsens satsning "Skogsskötselserien" är nästan i mål efter flera års arbete. På webben finns nu femton olika böcker där forskare och andra experter har samlat kunskap på djupet. Skogsvårdaren kan hitta titlar som "Produktion av frö och plantor", "Plantering av barrträd", "Naturlig föryngring av tall och gran" och "Skötsel av björk, al och asp".

Böckerna är i första hand inte fälthandledning, utan mer en sammanställning av det aktuella kunskapsläget med referenser. De är tänkta att användas av skogstjänstemän och studenter, men innehåller intressant läsning också för den engagerade skogsägaren.

Böckerna laddas ned som pdf-filer från www.skogstyrelsen.se/skogsskotselserien.

